

هەجی چهشتەر پر وار 8 هەج بۆ فولکلۆری خۆ ئەکریه و هەندەک ئقیسەر دبیژن 5% ژ فولکلۆری کوردی کۆم نەبوویه

وار: سپیان عەبدوللا

هەلبەت هەر مللەتەکی خۆدان فولکلۆر و کەلتۆرەکی زەنگین، پێدەقی ب کەسانێن دلسۆز و بەرھەمھێنەر هەبێت دا کو وی فولکلۆری خرفەکەن و چاپکەن و بیخەن ل بن فەکوڵینان و ژ مرنی قورتال بکەن، بیگۆمان ئقیسەر و فولکلۆرزانی و ھەرگیز (ھەجی جەعفەر) ژێ ژ فان کەسان دەیتە نیاسین و میفانی فی دیدارا مە بوو.

وار: د دیدارەکی دە، تە گۆتیە "فولکلۆری مە یئ دچیت و ھەر مە ھای ژێ ئینە، نھۆ ب تێن چەند کەسەکیڭن وەکی تیلین دەستانن کو ھەمە ئۆ فولکلۆری دھۆن، نەری ما تو نایینی کو جۆرە رەشبینیەک د فی ناخفتنا تە دە ھەبێت و نەمازە تو د فی بیافی دە کار دەکە؟

– ھەکە رەشبینی د فی گوتنا من دا ھەبیت، راستی ژێ یا تیدا ھە، ما ھەکە من گوت 90% ژ فولکلۆری کوردی یی ھاتیە کۆمکرن، ئەف گوتنە دئ تشتەکی ل سەر کۆمکرن فولکلۆری زیندەکەت؟ ھەلبەت نە، فیجا راستی ریکا خودی یە، مە چ یۆ فولکلۆری خۆ نەکریە، ئەری تو دزانی کو، ھەندەک ئقیسەر دبیژن 5% ژ فولکلۆری کوردی کۆم نەبوویه؟ ئەری تو دزانی کو دەولەتەکا وەکو فەرنسا ھەتا ئەفرۆکە ژێ ھەر سال میزانییەکا تاییەت بۆ کۆمکرن و فەکوڵینین فولکلۆری دانانیت؟ ئەری تو دزانی کو (15 ملیون بابەتین فولکلۆری د ئەرشیفی فنلندە دا ھەتە؟

فیجا چەوا مەرۆف رەشبین نەبیت! وار: ب شیوہەکی گشتی تا چ رادە بەرھەمەن فولکلۆری یی کوردی ھاتیە کۆمکرن و چاپکرن و فەکوڵینکرن؟ و چ بھیتە کرن باشە؟

– ئەف پرسیارە ھەرا ب پرسیارا ئیکی فە گریدایە، کوردیت ئیکەتییا سوڤیتیا بەری 90% ژ فولکلۆری خۆ کۆمکرییە، پارچین دئیت کوردستانی 15% کۆم نەکرییە! ب ھزرا من نھو کۆمکرن گەلەک کیمتر لئھاتیە ژ بەری سالا 2003، ئەو پرتووکین پشٹی 2003 ل سەر کۆمکرن فولکلۆری ھاتیە چاپکرن، ھەر بیت فەریژا سالی ت بەری نە! ھەر تشتەکی ھاتیە کۆمکرن ژێ یی ھاتیە چاپکرن، نە چاپکری ئەو، ئەوی نە کۆمکری. چەند کۆمبوویە ھیشتا کیمتر فەکوڵینیت ل سەر ھاتیە کرن، ئەن دشبم بیژم گەلەک کیم فەکوڵین ل سەر فولکلۆری ھاتیە کرن. ئەمما چ بھیتە کرن باشە؟ دەزگاییت تاییەت ب ئەرکی خۆ رابن ژ بۆ کۆمکرن فولکلۆری پەیمانگەھیت فولکلۆری فەکەین، یان ژێ پشکین فولکلۆری ل زانکوییت کوردستانی فەکەین. قوتابیان ژ یۆ خواندنا فولکلۆری ببنرینە ژ دەرفەقی وەلاتی. کۆفاریت تاییەت ژ یۆ کۆمکرن فولکلۆری تەرخانکەین. کۆفار و روژنامیت نھۆ دەردەکفن خەمی ژ فولکلۆری بخون... ھند.

چیہ؟ – ب راستی من ئقیسینا خۆ ب فولکلۆری دەست پی نەکرییە، ل سالا 1977 ئیکەمین گوتارا من رەخنە بوو.

بەلی سالی ت ھەشتیان ھەندەک کاودانیت رەش ب سەر مللەتی مە دا ھاتن، وان کاودانا ئەز پالدامە د مەیدانا فولکلۆری دا. مەخسەدا من ژێ ب فی کاری ئەو بوو، کو فولکلۆری مە بھیتە پاراستن و ژناف نەچیت، چونکی میژووا مە، میتولوجیا مە، رەوشت و تیتالی ت مە.... ھەموو د فولکلۆری دا خویا دبن، نەمانا فولکلۆری، نەمانا بیر و ھزری ت بەری نە، نەمانا میژووا بەری یە، نەمانا رەوشت

”ئەدەبی کلاسیکی کوردی ھاتیە پاراستن و ئقیسین، چ ترس ل سەر ووندابوونا وی نەمایە، بەلی فولکلۆر بەرھەنارژیا ئەدەبی کلاسیکی یە، نەھاتیە پاراستن و ئقیسین“

تیتالی ت بەری نە.... لەوما ئەز قوتابییت خۆ بیت کو وەکو من دلسۆز ل سالی ت ھەشتیان ل ئامادەیی پیشەسازیا دەوکی ب کۆمکرن فولکلۆری رابووین. داوی پرتووک ژێ ب ناھی چیرۆک و سەرھاتیین کوردی ل سالا 2010 چاپ بوو.

ھەژێ گۆتنتی یە بیژم کو ریفەبەرییا قوتابخانی ب سەرۆکاتییا ریفەبەر

جبرائیل حسن ریحوشکەر بوون ژ یۆ کارێ مە. وار: ئەکەر تاییین فولکلۆری وەرگیرین، تو دبیژێ کیژ تاییین فولکلۆری کوردی پتر گرتی پئ ھاتیە دان و کیژ تاییین فولکلۆری پتر خەلک پیتە گرتیان؟

– گرتی پتر ب گۆتنتی مەزنان ھاتیە دان، خەلک ژێ پتر ب فان گوتنن گرتیایە، چونکی د کورتن، د سقکن، د خوشن، پر واتانە.... وار: ئەری بزاڤین نەئستییتووتا

کەلەپۆری کوردی کو چەندین پرتووک و دکیوئیت چاپکریە، ژیندەباری چالاکیین دن، تا چ رادە خزمەتا فولکلۆری کوردی کریە و ئەری خزمەتا وان د ناستی پیدقی دا یە؟

– ب راستی رۆلی ئەئستییتووتا کەلەپۆری کوردی، چ ل دەوک چ ل سولیمانی، چ ل ھەولیر، چ ل کەرکووک، د مەیدانا چاپکرن پرتووکیت فولکلۆری دا ناھیتە فەشارتن، چونکی رۆلی بەرچاف و ئاشکەرایە، ب دەمەکی گەلەک کیم، کارەکی گەلەک مەزن و پیرۆز ئەنجامدایە، ئەف نەئستییتووتا فولکلۆری بوویە پالپشتەک قائیم بۆ فولکلۆرئانان، ژ یۆ چاپکرن بەرھەمیت وان و ھاریکاریا وان د بیافی

وار: ئەو ژیا نا تە ل ئەلمانیا بریە سەری، تا چ رادە تە مفا ژ وەرگرت، نەمازە د بیافی وەرگیرانا ئەدەبی دە؟

– ئەف پرسیارە گەلەک دلی من دئیشینیت، چونکی من چەند مفا ژ چوونا خۆ یا ئەلمانیا کر، من پتر خوسارەتی دا، ژ لایی ئەدەبیفە، من مفاھەکی باش کر، نەمازە د مەیدانا وەرگیرانی دا، لی بەرامبەری ھندئ من خیزانا خۆ ھەموو ژ دەست دا! ئەز 1994؟؟؟ ل گەل ھەندەک پرتووکین ئەلمانی ژقربە وەلاتی!

ھەتا نھو من شەش پرتووکین ئەلمانی ژ زمانی ئەلمانی وەرگیرانە سەر زمانی کوردی، نھۆ ژێ ب تتی ئەز ب وەرگیرانی فە مژولم، ژ ئەلمانی بۆ کوردی، فیکاتی ژێ رۆمانەک دن د دەستین من دایە، ئەف سالا 2011 ئیشاللە دئ وەرگیرانا وی تمام بیت.

وار: ل داوین تە چ مایە بیژێ؟ – من گەلەک تشت مایە کو بیژم! لی بۆ کی بیژم؟ کی دخوییت و کی دئقیست؟ گوتنا باش و کاری باش ب چ دچیت؟ ھەر وەکو ئەحمەدی خانی گوت: چیکەم کو قەوی کەسادە بازار نینن ژ قوماشی را خەردار

ھەجی جەعفەر د چەند ریژان دە - ل سالا 1951 ل گوندی خورکی ھاتیە سەر دونیایی

ئقیسەر و تۆرەقانی ت نقشی بەری من و د دەمی من دا، گەلەک پویتە ب ئەدەبی کلاسیکی دایە، نە کو ژبەر ھندئ ترس ل سەرە، نە، بەلکو ژبەر ھندئ داکو قەلەمیت خۆ پی ب ھیز بیخن، چونکی قەلەمی ل سەر بنگەھی ئەدەبی کلاسیکی نەھیتە دانان، دئ قەلەمەکی لاواز و بی ھیز بیت. ژ لایەکی دیفە جودابوونەک د ناڤەرا فولکلۆری کوردی و ئەدەبی کلاسیکی کوردی د فی بیافی دا ھەبێ، ئەو ژێ ئەو؛ ئەدەبی کلاسیکی پی

رۆمان

سترا نا مرنی

- 41 -

رۆمانا نەگاتا کریستی و. ژ عەربەبی. ع. بەدەل

- و تو مس کلایتۆن؟... قیرائی ب لەز و ب دەگەکی رۆن گۆت: من ب راستی فی سپیدئ ل گەل مس برینت پیاسە دکر، پاشی ئەز ل سەر گزیرتی ریشە چوووم و ل گەل گەنەرال ماک نارتەر روونشتم و ئەم ل گەل یەک و دو ناخفتن.

دادووری ناخفتنا وی بری و گۆت: وی دەمی دەمژمیر چەند بوو؟... بۆ جارا یەکی قیرا ژ بەرفی رەفی، گۆت: - نزانم، بەری ژفانی فراڤین ب نیزیکی دەمژمیرەکی، یان بەری ھینگی ب کیئەکی.

بۆر پرسیار ژێ کر: بەری ئەم ل گەل باخشن یان پشٹی ھینگی؟... - نزانم، بەلی من رەوشا وی سەیر دیتن ھەر جاوا بت. دادووری گۆت: ژ چو روقفە سەیر بوو؟...

قیرائی ب دەنگەکی کز گۆتک گۆتە من ئەم ھەموو دی مرن و ئەو ل بەندا دووماھییا خویبە و ئەز ترساندم. دادووری سەری خوە ھەژاند و گۆت: تە پشٹی ھینگی چی کر؟...

- ئەز فەگەر یامە مان پاشی دەمدەست بەری فراڤینت دەرکەتم و چووومە پشٹ مال و ب دریزیا رۆژێ من ھەست ب ھەنچوونەکا مەزن دکر. دادوور وورگریف ئەرزنا خوە گەمراند و گۆت: کەس ئەما ژ بلی رۆجەرز ئەم پرسیار ژێ بکەن، ئەز باوەر ناگەم شادەھییا وی تشتەکی زیندە بکەت.

رۆجەرز ھا تە گازیکرن بۆ پش داگەھن، لی نەشیا گەلەکی بیژت، سپیدئ ھەمووی ب کارین مال و نامادەکرنا خوارنیشە بوو، پشٹی خوارنی ژێ کۆکتیل پشکین کر و سەرکەفتە ژوورا خوە و پشقیین خوە لیکدان و فەگوازاننە ژوورا بچووک ل قاتنی یەکی و ب دریزیا دەمی ژێ خوە نێزینەک ژێ ل پەنجەری نە کریە، ل گۆری فی چەندئ ژێ ئەو چو تشتی نزانت کو رۆناھین بەردەتە سەر مرنا گەنەرال ماک نارتەر.

دەمی خزمەتکار ژ گۆتینن خوە ب دووماھی ھاتی، بئ دەنگەیک کور ل سەر ھۆن زال بوو، دادوور وورگریف گۆت: مە دووڤوونا کاودانین فان ھەر س مرنا کر و گەلەک لیجیتمال ل دۆر ھەندەک ژ مە ھەنە، لی ل گەل ھندی ئەم ب ناویاکی فەبر نەشین بیژن کو یین دی بئ گونەھن دئ فەگەرم و بیژم بئ گومان کۆژەکی ترسناک و دین د نا ف مە ھەر حەفتاندا ھەبێ و ئەم نەشین بزائن کو ئەف کەسە کیبەن ھەروەسا ئەم نەشین نھۆ پەیوھەندی ب کناری بکەن و داخوازا ھەواری بکەن، لی ھەکەر ئەف ھەوارە گیرو بوو و رەوشا سەقایی خویا دکەت کو دی گیرو بت،

دقیق ئەم پیرابوونین پیدقی وەرگرن بۆ سلامەتییا خوە. ئەز دئ سپاسییا ھەوہ کەم ھەکەر ھوون ھزری د فی ھەمووندا بکەن و ھوون پششیاژین خوە بدەنە من د ھەمان دەمیدا ئەز ھەر یەک ژ ھەوہ شیرەت دکەم کو یی ھشیار بت، ئەرکی کۆژەکی ھەتا نھۆ کەلەک ب ساناهی بوو چونکی ھووبانین وی چو گازنەدە نەبوون، لی ئەرکی مە وسایە کو ھەر یەک ژ مە گومانی ب یین دی بھت و زەلامی ناگە ژ خوە ب خافلەتیفە ناھیتە برن، پیدقی موزاھەتی ناگەت و خوە ژ مەترسییان دوور بیخن نھۆ ئەف د ھست مندا ھەبێ.

فیلیپ ئومبارد ب پست پست و ب ترانەفە گۆت: روونشتن رابوو. -1-

قیرائی گۆت: ئەری تو بیژێ ئەفە دەورست بت؟ ل سەر کورسییا ب رەخ پەنجەرفەقە ل ھۆن روونشتی بوو، باران خوەش دباری و با دھات و ب شوشەیین پەنجەری دکەفت.

بەری فیلیپ ئومبارد سەری خوە بۆ رەخی بچەمیت و گۆت: تو پرسیار ژێ من دکەکی کانی ئەوا دادوور وورگریف دوپات دکەت راستە کو مستر ئۆین یەک ژ مەییە؟ - بەلی.

- ب زەحمەتە ئەز بەرسق ب دەم خاتوون، ئۆژیک دیژت ئەو راستەن ل ل گەل ھندی..

قیرائی پەیف د بەر لیشین وی راکیشان و گۆتک: - ل گەل ھندی ئەف چەندە دوورە و ئەم نەشین باوەر بکەن، چیرۆک ھەموو سەیرە، لی پشٹی مرنا ماک نارتەر تشتەک رۆن بوو، ئەو ژێ ئەم نە ل بەر روودانین کوشتیینە کو ب قەزا و فەدەربن یان حالەتیین خوەکوشتن، بەلکو تاوانن، سئ تاوانین کوشتن.

5- ھەیرانۆک ژ کەلەپۆری کوردی، 15- جاردەکی ژ جاران، 2007 1989 ھەفتییر

6- ھەندەک کەفەنە باوہریت خەلکی ل دەفەرا بەھدینان، 1993 بەغدا

7- ژ پەندین ئەلمانی، 2000 دھۆک - وەرگیران ژ ئەلمانی

8- چەند فەکوڵین ل دۆر مەموزینا خانی، 2002 بەرلین

9- دەسا ھیشتا گیانەور دناخفتن، 2005 دھۆک- وەرگیران ژ ئەلمانی

10- ستران و یارییت بچووکان، 2006 سلیمانی

11- پینچ چیرۆکی ت بەری سەدسال ل سەر کوردستانی، 2006 دھۆک- وەرگیران ژ ئەلمانی

12- چیرۆکین چیشانۆکین سولافی، 2006 دھۆک- وەرگیران ژ ئەلمانی

13- پەژن و گوتنیت کوردی، 2006 دھۆک

14- قەفەتەکا سترانیت فۆکلۆری، 2007 ھەفتییر

15- جاردەکی ژ جاران، 2007 سلیمانی

16- ھەیرانۆک ژ کەلەپۆری کوردی- پشکا دئ، 2007 دھۆک

17- چیشانۆک ژ ھەمی دونیایی، 2007 دھۆک- وەرگیران ژ ئەلمانی

18- زمان و ئەدەب و میژوویا کورد د کۆفارا رۆژی کورد دا، 2008 دھۆک

19- تەبەمەزئ شەھەزادە- چیرۆکا زاڕۆکان، 2008 دھۆک- وەرگیران ژ ئەلمانی

20- دەربازبوونەک د کوردستان کوشی را- زانکویا دھۆک، 2010 وەرگیران ژ ئەلمانی

21- گەلەفیت. کۆمەکا چیرۆک و سەرھاتییت فۆکلۆری ل دەفەرا بەھدینان، 2010 سلیمانی

22- چیرۆکین جادوگەر یۆ زاڕۆکان، 2010 دھۆک

و کۆمەکا پرتووکیت نەچاپکری ژێ ھەنە..